

TEMA 7:

O PASO Á IDADE MODERNA.

ÍNDICE

AP. 1.- INTRODUCCIÓN

AP. 2.- A FORMACIÓN DO ESTADO MODERNO

AP. 3.- UNHA NOVA MENTALIDADE: O HUMANISMO.

AP. 4.- A REFORMA PROTESTANTE E A
CONTRARREFORMA.

AP. 5.- O DESCUBREMENTO DO MUNDO: A ERA DAS
GRANDES EXPLORACIÓNS.

APARTADO 1: INTRODUCCIÓN.

A partir da segunda metade do século XV prodúcese toda unha serie de cambios que pon fin á época medieval e dan inicio a un novo período: a Idade Moderna.

Esta etapa comprende os séculos XVI, XVII e XVIII, establecendo como datas de inicio e fin os seguintes acontecementos:

DATA DE INICIO	1453: Caída do Imperio Bizantino 1492: Descubrimento de América
Podemos considerar dous acontecementos clave	
DATA DE REMATE	1789: Revolución Francesa

Estes cambios afectan a todas as esferas da vida humana, sendo especialmente destacados...

- **A nivel político**, onde se producen toda unha serie de cambios que nos permiten falar do **nacemento do Estado Moderno**.
- **En canto á mentalidade**, marcada pola **corrente do humanismo**.
- **A nivel relixioso**, onde se establece a **reforma protestante** que da inicio a novas variantes relixiosas.
- **A nivel xeográfico**, coa **era das grandes exploracións** que permiten ampliar o mundo coñecido.
- **A nivel artístico**, co desenvolvemento dun **novo estilo: o Renacemento**.

APARTADO 2: A FORMACIÓN DO ESTADO MODERNO.

Durante a Idade Media, o sistema feudal doulle o poder aos señores feudais, e os reis tiñan dificultades para impoñer as súas decisións. Cara finais do período, os reis intentaron cambiar esta situación para aumentar o seu poder.

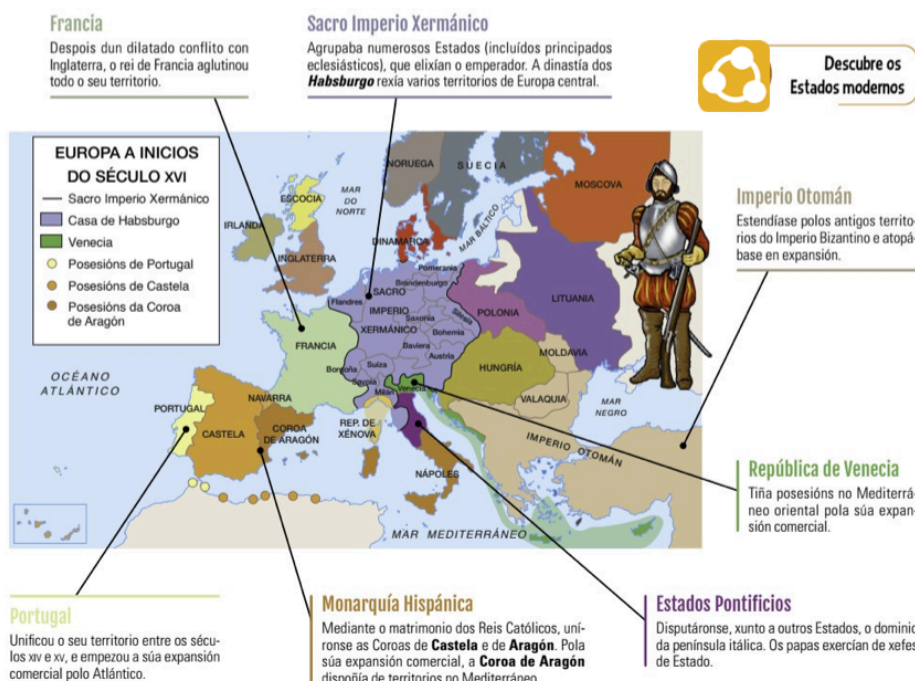
Así, **a comezos da Idade Moderna, os reis enfrontáronse aos señores feudais para recuperar o seu poder.** Os novos monarcas estableceron un tipo de goberno persoal que recibe o nome de **monarquías autoritarias** e que representa ao Estado Moderno.

As características que definen ao Estado Moderno son:

- Creouse unha **administración centralizada** con funcionarios que obedecen ao rei.
- Formáronse **exércitos permanentes** para non depender dos señores feudais.
- **Limitación do poder das asembleas** representativas.
- **Aumento dos impostos**, para dispor de fondos económicos cos que facer fronte aos novos gastos do Estado.
- Nomeáronse **diplomáticos** encargados das relacións con outros países.
- **Unificáronse tódolos territorios** que formaban parte do reino.
- Establecemento dunha **cidade fixa como capital do reino.**

A fragmentación política medieval dou paso na Idade Moderna á **formación de grandes Estados.**

Moitos destes uníronse formando alianzas matrimoniais, creándose así **novas potencias.** As mais destacadas neste tempo en Europa eran Francia, Inglaterra, España, Portugal e Rusia.

APARTADO 3.- UNHA NOVA MENTALIDADE: O HUMANISMO.

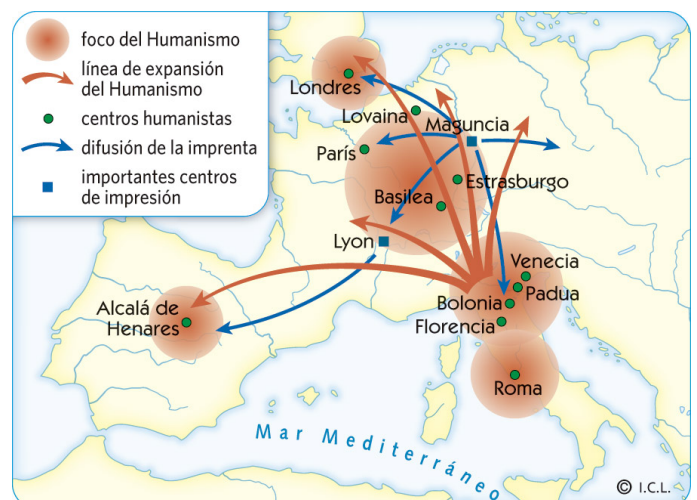
Na época medieval, a cultura e a mentalidade europea estaban dominadas pola Igrexa. Sen embargo, a finais dese período e **a comezos da Idade Moderna xurdiu unha nova corrente de pensamento que provocou un cambio de mentalidade** na sociedade europea: o humanismo.

O concepto de humanismo fai referencia a un movemento de renovación intelectual que representou un cambio radical da mentalidade.

As súas principais características son:

- O **antropocentrismo**: representa unha nova visión que sitúa ao ser humano no centro do Universo e o considera capacitado para actuar por sí mesmo. Esta visión representaba un cambio considerable fronte ao costume medieval de considerar a Deus o centro en torno ao cal xiraba a vida do ser humano (o que se coñece como teocentrismo)
- **Interese na Antigüidade clásica** (Grecia e Roma) como fonte do saber, polo que se recuperan a filosofía, literatura ou arte daquelas civilizacións que se toman como modelo.
- **Desenvolvemento do método científico**, como método para coñecer a realidade que nos rodea a través da razón e a experiencia.
- A **curiosidade** como motor humano. Estes pensadores aspiraban a saber de todo, en lugar de seren unicamente especialistas nunha materia.
- Emprego das **linguas vernáculas**; é dicir, as propias de cada país, en lugar do latín.

O humanismo comezou nas cidades italianas coa chegada de pensadores bizantinos tras a conquista de Constantinopla polos turcos en 1453, e nas cidades belgas e holandesas, cunha forte presenza de burgueses.

Apartir de aí, o humanismo **difúndese polo resto do continente gracias a 3 feitos:**

- **A invención da imprenta** de tipos móbiles de Johannes Gutenberg cara 1450. Este invento resultou clave para a difusión da cultura, xa que en lugar de ter que copiar os libros manualmente, a partir dese momento podíanse facer copias a partir de moldes. Isto significou a posibilidade de facer mais libros en menos tempo, e por tanto a menor prezo, o que fixo que fosen accesibles a mais persoas.

- A **apertura de novas Universidades** nas principais cidades europeas.

- A **creación das academias** (centros culturais), onde se compartían ideas e coñecementos axudaron a expandir o cambio de mentalidade.

OS GRANDES HUMANISTAS E AS SÚAS APORTACIÓNS.

O desexo dos pensadores humanistas por ampliar o saber foi decisivo para o avance das ciencias. A diferenza da época medieval onde o coñecemento estaba unicamente en mans do clero e as súas teorías non se discutían, neste período desenvolveuse unha **nova forma de entender a ciencia**.

A ciencia humanística baseouse en:

- formulación de hipótesis
- e realización de experimentos para comprobarlas.

Gracias a isto incorporáronse ao coñecemento humano novas teorías de distintas disciplinas como a astronomía, medicina, física, botánica, zooloxía...

Algúns dos principais humanistas e as súas achegas foron:

Leonardo da Vinci

Considérase o **gran exemplo de humanista**, polo seu traballo como pintor, inventor...

Algúns exemplos destacados foron os seus proxectos de máquinas voadoras, muíños de aire, guindastres...

Nicolás Copérnico

Autor da **teoría heliocéntrica** (O Sol no centro do Universo) que contrasta coa teoría xeocéntrica defendida pola Igrexa.

Miguel Servet

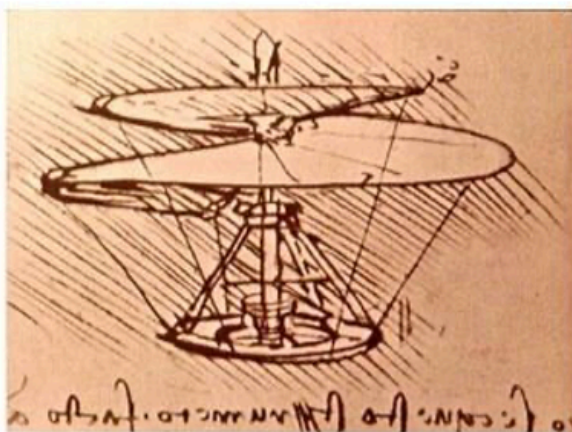
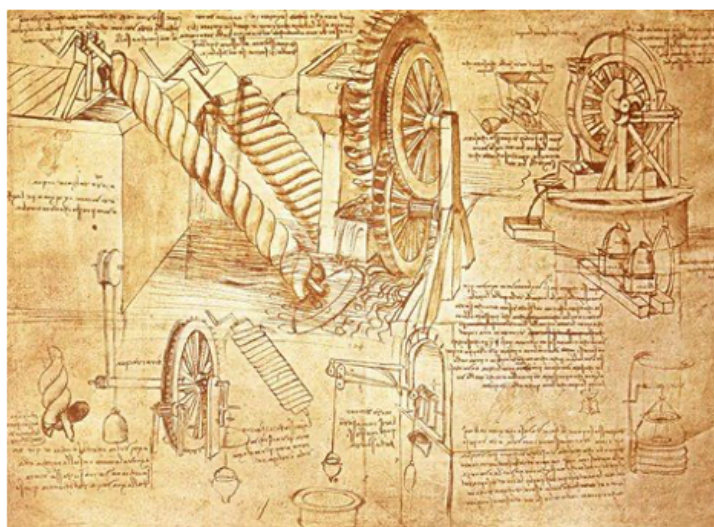
Demostrou a **circulación pulmonar do sangue**

Andrea Vesalio

Estudou a anatomía do corpo humano a través de diseccións de cadáveres

Erasmus de Rotterdam, Tomas Moro ou Maquiavelo

Filósofos que reflexionan sobre o modelo ideal de sociedade.

AP. 4: OS CAMBIOS RELIXIOSOS. REFORMA PROTESTANTE E CONTRARREFORMA

>> **A SITUACIÓN DA IGREXA:** A comezos da Idade Moderna a Igrexa católica estaba nunha **situación de crise** por causa de varios problemas:

- a) **O luxo** co que vivían os altos mandatarios chocaba cos principios cristiáns.
- b) **Escasa formación do clero e un comportamento** pouco axeitado.
- c) **A compra dos cargos relixiosos** que caían en mans de persoas sen vocación.
- d) **A venda de indulxencias**, que consistía nun documento gracias ao cal os fieis podían comprar o perdón dos seus pecados.

Pese a que existía a idea de que so podía ser interpretada polos sacerdotes, a aparición da imprenta permitiu que a Biblia comezara a ser accesible para mais xente. Moitos destes novos lectores, desenvolveron un **espírito crítico contra os dogmas católicos** e a xerarquía eclesiástica.

>> **A RUPTURA DE LUTERO E A REFORMA PROTESTANTE:**

En 1515 o Papa Leon X anunciou a idea de vender novas indulxencias para financiar a construción da Catedral de San Pedro. Contra este anuncio levantou a súa voz un monxe alemán chamado **Martín Lutero**. En 1517 colgou da porta da súa igrexa en Alemaña un documento coñecido como **"As 95 teses"**, no cal se criticaba duramente ao Papa e se poñían as bases para unha reforma da relixión católica.

A Igrexa de Roma obrigou a Lutero a rectificar as súas ideas. Sen embargo, o monxe alemán negouse e foi excomungado. A partir dese momento, apoiado por príncipes alemáns que o acolleron e protexeron, Lutero comezou a difundir as súas ideas predicando unha **nova relixión**.

As **ideas básicas do protestantismo** son:

- a) **A salvación das persoas ben dada polo feito de ter fe**, e non polas súas obras.
- b) **O crente pode interpretar libremente a Biblia** (sen necesidade dos sacerdotes)
- c) O Papa de Roma non é infalible nos seus actos.
- d) **So hai dous sacramentos válidos**, fronte aos sete que establecía o catolicismo. Estes son o **bautismo e a eucaristía**.
- e) O culto á Virxe María e aos santos debe suprimirse.
- f) O celibato do clero (a prohibición de casarse) non é obrigatorio.

>> A EXPANSIÓN DA REFORMA:

A doutrina de Lutero rapidamente gañou seguidores, especialmente no centro e norte de Europa, porque os seus gobernantes viron este apoio como unha oportunidade de opoñerse ao emperador Carlos V e de apropiarse dos bens da Igrexa.

Seguindo a Lutero, apareceron mais reformadores; entre eles destacaron **dúas novas reformas**:

- a) **O calvinismo** >> Naceu a partir das ideas de Xoán Calvino, que **defendía que o ser humano estaba predestinado desde o nacemento para a súa salvación ou a súa condena**. Esta corrente estendeuse por Suíza, Países Baixos, Escocia (chamados puritanos) ou certos lugares de Francia (chamados hugonotes).
- b) **O anglicanismo** >> Naceu en Inglaterra por decisión do rei Henrique VIII. Este quería divorciarse da súa esposa pero o Papa negouse a conceder o divorcio. En resposta, o rei separouse de Roma en 1534 mediante a Acta de Supremacía), pola cal el se convertía na máxima autoridade da Igrexa en Inglaterra. En canto á doutrina establecida, fixo unha **mestura entre ideas católicas e protestantes**.

>> A CONTRARREFORMA:

A Igrexa Católica veuse ameada e iniciou a chamada **Contrarreforma**, un movemento de renovación interna que pretendía reorganizar a Igrexa para así combater ao protestantismo. Para elo, entre 1545-1563 celebrouse o **Concilio de Trento**, unha reunión de teólogos (pensadores relixiosos) que defendían:

- a) **O protestantismo estaba equivocado nas cuestións referidas á doutrina**: para os católicos mantíñase como verdade absoluta todo aquilo que negaba Lutero (a supremacía do Papa, o culto á Virxe, os sete sacramentos...)
- b) **Era necesario acabar coa mala conduta do clero**, polo que se fundaron seminarios para mellorar a formación e se buscaron novos métodos para estender a doutrina, como a creación do catecismo.
- c) **A creación de novas ordenes relixiosas**. Neste aspecto, destacou a creación da Compañía de Xesús (1540), fundada por Ignacio de Loyola; coñecidos como **xesuítas** dedicáronse á predicación e a ensinanza, e tiveron moito protagonismo na evanxelización dos indíxenas en América.

>> AS CONSECUENCIAS DA REFORMA:

A ruptura relixiosa que provocou Lutero tivo enormes consecuencias na Europa daquela época. As consecuencias máis destacadas da chamada reforma relixiosa foron:

1) **Xurdiron dous bloques relixiosos:** os países do centro e norte que apoiaron a reforma contra os países do sur que se mantiveron fieis ao Papa de Roma.

2) **O estoupido das guerras de relixión** entre eses bloques, aínda que no fondo tamén escondían intereses políticos, como foi a Guerra do Trinta Anos (1618-1648), que afectou a case toda Europa.

3) **A intolerancia relixiosa** con todo tipo de persecucións:

- **Nos países católicos:**

- Fortaleceuse o **Tribunal da Inquisición**, encargado de perseguir calquera actitude contraria ao catolicismo.
- Publicouse un **índice de libros prohibidos**
- Establecéronse os **estatutos de limpeza de sangue**, documentos que distinguían entre persoas con antepasados cristiáns e os que non.
- Houbo **grandes matanzas** como os hugonotes asasinados en Francia

- **Nos países protestantes...**

- **Destruíronse as imaxes relixiosas.**
- Perseguíronse aos católicos e moitos foron condenados á fogueira por herexes.

AP. 5.- O DESCUBREMENTO DO MUNDO: A ERA DAS GRANDES EXPLORACIÓNS

>> O MUNDO COÑECIDO:

Durante a Idade Media, os europeos tiñan un **coñecemento limitado do mundo**:

- coñecían ben Europa e as costas do Mediterráneo e do Mar Negro,
- sabían da existencia da India, China ou Xapón gracias aos relatos de mercadores que traían produtos de Asia (como por exemplo o “Libro das marabillas”, escrito polo veneciano Marco Polo),
- practicamente non sabían nada da África subsahariana
- e descoñecían a existencia do resto de continentes (América, Oceanía e Antártida).

De feito, a crenza popular consideraba que o mundo era plano, polo que despois dos océanos había un fin.

As terras de Oriente proporcionaban a Europa produtos exóticos como sedas e especias, que chegaban a través da **Ruta da Seda**, unha vía de comunicación que unía Constantinopla coa China. O interese por estes produtos facían deste comercio unha actividade moi lucrativa para os comerciantes europeos.

Cando os turcos conquistaron Constantinopla en **1453 a Ruta da Seda veuse bloqueada**. Debido a iso os mercadores europeos comezaron a pensar en **rutas alternativas** para chegar a Oriente, das que saíron dúas posibilidades: **rodear África para logo dirixirse á India ou navegar cara o Oeste para chegar á China**.

>> OS AVANCES NA NAVEGACIÓN:

Ambas alternativas supoñían un cambio importante respecto da Ruta da Seda, xa que a maior parte do traxecto había de realizarse por mar. Esa idea comezaba a ser posible grazas aos **avances nas embarcacións e nos instrumentos de navegación**:

- **A aparición de embarcacións como a carabela**, barcos con grande capacidade de carga para as travesías longas de mar aberto.
- O **compás**, que indica o norte magnético, e permite a navegación nocturna.
- O **astrolabio e o cuadrante** que permiten determinar a latitude medindo a altura do Sol ou da estrela polar no horizonte.
- Os **portolanos**, mapas de navegación que trazan rutas a partir da rosa dos ventos.
- A **corredoira** que establece a velocidade.

>> AS EXPLORACIÓNS PORTUGUESAS:

Portugal foi o **primeiro país en buscar unha ruta cara a India** sen pasar polo Mediterráneo, para así poder facerse co comercio das especies e da seda no Extremo Oriente. A idea portuguesa era **borderear África** costeando ata encontrar un punto no que navegar cara ao norte en dirección á India.

Para preparar aos navegantes **Henrique el Navegante** creou a **escola náutica de Sagres**, na cal se formarían as tripulacións das expedicións e se aprenderían técnicas como a cartografía, tan necesarias para elaborar mapas precisos.

Os portugueses comezaron navegando polo Atlántico, o que lles levou a descubrir as Madeira (1419) e as Azores (1431). Dende aí, comezaron a descender pola costa africana ata que en 1487 o navegante **Bartolomé Dias** chegou ao Cabo das Tormentas no extremo sur de África. A importancia deste punto foi que por fin podían poñer rumbo á India, polo cal rebautizaron o cabo co nome de Cabo de Boa Esperanza.

Tras o éxito de Bartolomé Dias, o monarca portugués estaba seguro de que acertaran na súa ruta, e incluso rexeitou o proxecto que lle ofreceu Cristobal Colón de navegar cara ao oeste. Así, en 1498, **Vasco de Gama** conseguiu o gran obxectivo portugués de chegar á India.

Outro gran momento das expedicións portuguesas foi cando en 1500, a expedición dirixida por **Pedro Álvares Cabral** descubriu as costas de Brasil ao separarse demasiado de África.

Gracias a estes descubrimentos, os portugueses crearon un grande imperio marítimo. Este consistía na instalación de **“factorías costeiras”**, que eran pequenos asentamentos fortificados que se construían co obxectivo de asegurar o abastecemento das naves, ao tempo que comerciaban coas poboacións locais.

>> AS EXPLORACIÓNS CASTELÁS:

Colón eran un deses navegantes convencidos de que a Terra era redonda, polo que ideou un proxecto de chegar á China navegando cara o Oeste. Tras a negativa do rei portugués de financiar a súa viaxe, presentoulle o proxecto aos Reis Católicos que gobernaban Castela e Aragón, que sí aceptaron.

Unha vez realizados os preparativos, o 3 de agosto de 1492 zarparon de Palos de la Frontera (Huelva) tres embarcacións (dúas carabelas e unha nao).

Despois dunha breve parada nas Illas Canarias, os buques volveron a botarse ao mar aproveitando os ventos alisios que sopran en dirección leste.

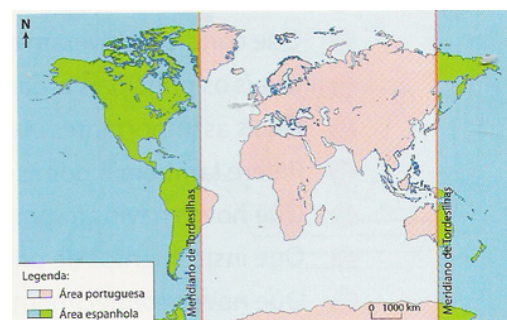
Despois de semanas sen ver terra, cando a tripulación comezaba a dubidar do proxecto de Colón, o 12 de outubro de 1492 avistaron terra. Nun principio Colón pensaba que chegara ás costas de Xapón, pero os seus cálculos sobre o tamaño dos océanos era incorrecto. En realidade chegaran á illade Guaraní, bautizada como San Salvador, e que formaba parte dun continente descoñecido para eles.

Tras percorrer varias illas mais do mar Caribe, Colón regresou a Castela para informar dos seus descubrimentos aos RRCC, que rapidamente puxeron en marcha mais expedicións para explorar e asegurar o dominio das novas terras.

Colón realizou tres viaxes mais ata a súa morte en 1506, todavía convencido de que chegara a Asia. Foi o navegante italiano Américo Vespuccio quen se decatou de que se trataba dun novo continente, ao que se lle dou o nome de América na súa honra.

>> O REPARTO DO MUNDO:

A rivalidade nas exploracións entre portugueses e casteláns polo control das novas terras fixo que tivera que intervir o Papa de Roma para decidir sobre os dereitos dos dous países. Ambos países asinaron en 1494 o **Tratado de Tordesillas**, no que se

establecía un límite de separación unhas 370 leguas ao Oeste das illas Azores: as terras situadas mais alá deste meridiano serían para Castela, mentres que as situadas ao leste para os portugueses; é dicir, América para uns e África, Asia e unha parte de Brasil para os outros.

Gracias ao monopolio que este acordo lles concedía sobre as novas terras, **ambos países se converteron en grande imperios**, comezando a súa hexemonía sobre o resto de países de Europa.

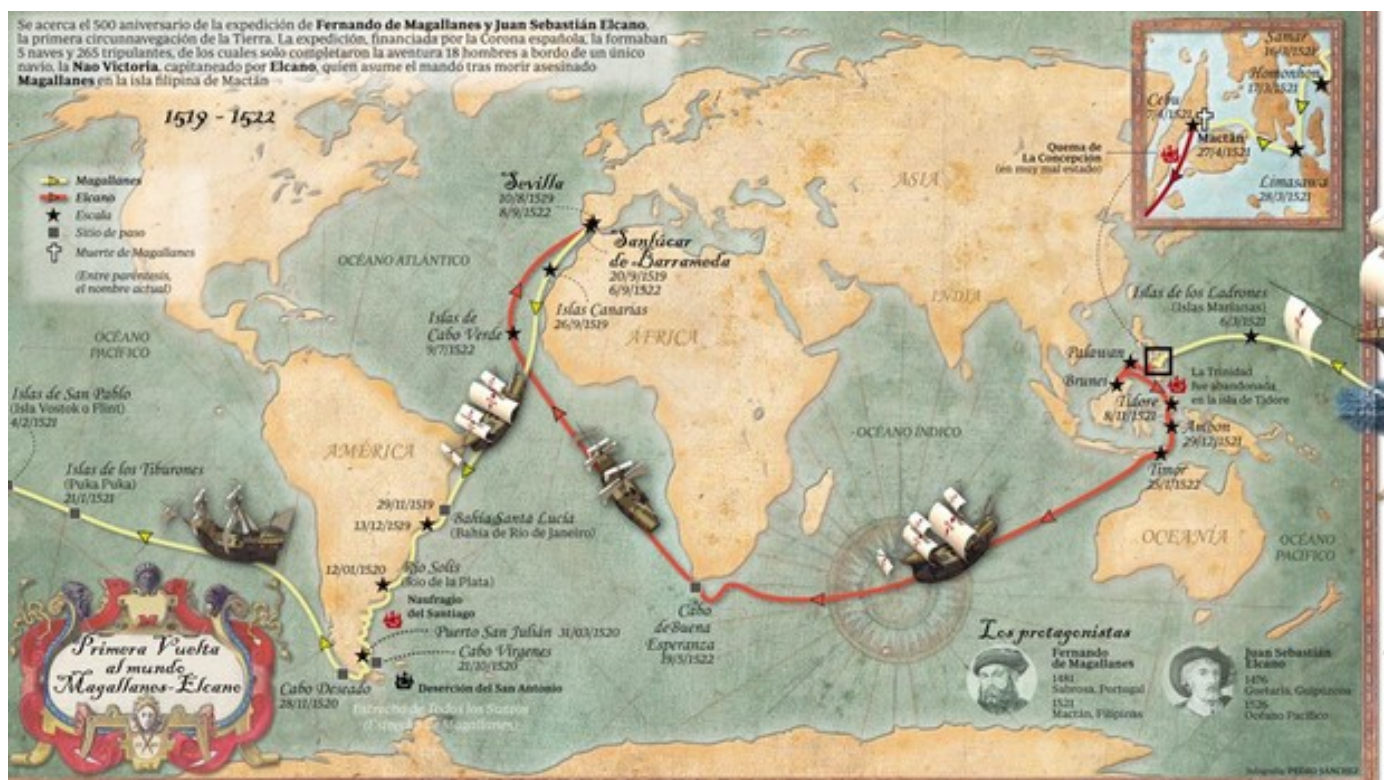
>> A PRIMEIRA VOLTA AO MUNDO:

As exploracións marítimas iniciadas no século XV acadaron o seu culmén coa **expedición de Fernando de Magallanes** para a Coroa de Castela.

Co desexo todavía presente de chegar ata Asia navegando cara ao Oeste, en 1519 partiu de Sevilla unha expedición co obxectivo de bordear polo Sur o continente americano ata atopar o paso cara o outro océano.

En 1520 conseguiron por fin atravesar o chamado **estreito de Magallanes**, que lles daba paso ao Pacífico. Dende o extremo sur de América navegaron ata chegar ás illas Filipinas. Alí morreu Magallanes, e a expedición continuou ao mando de **Xoán Sebastián El Cano**. Dende Filipinas dirixíronse navegando cara ao Oeste ata rodear África e logo en dirección norte ata chegar á Península Ibérica en 1522.

Con esta empresa, circunnavegábase por vez primeira o planeta, e mais importante todavía, demostrábase empiricamente que a Terra era redonda.

APARTADO 4: AS TRANSFORMACIÓNS ECONÓMICAS E SOCIAIS.

>> DEMOGRAFÍA:

Tras a crise demográfica do século XIV provocada pola Peste Negra, **a poboación volveu creceu aínda que lentamente**, gracias entre outros factores á menor letalidade das epidemias e ás melloras na alimentación.

>> CAMBIOS SOCIAIS:

A nivel social, continúan existindo 3 estamentos: os dous privilexiados, nobreza e clero, e o non privilexiado, conformado polas xentes traballadoras (campesiños, artesáns e comerciantes). Dentro deste estamento, **a chamada burguesía alcanzou maior prestixio e protagonismo**; os grandes comerciantes e banqueiros xuntaron grandes fortunas, que en moitas ocasións serviron para financiar aos reis, o que lle permitiu obter certos privilexios.

>> A PROSPERIDADE ECONÓMICA:

O aumento da poboación provocou un **aumento da produción agrícola e unha maior demanda de produtos artesáns**.

Ademais os descubrimentos xeográficos potenciaron os intercambios comerciais. De feito, cidades atlánticas con grandes portos, como Sevilla, Amberes, Hamburgo ou Lisboa, convertéronse en grandes potencias económicas, gracias a que **o centro da economía basculou dende o Mediterráneo cara o Oeste de Europa**.

A importancia que o comercio adquiriu neste tempo refléxase no desenvolvemento de **novas prácticas económicas** como foron:

- **A aparición das compañías mercantís:** asociacións de comerciantes que se unen para financiar o alto custo das expedicións marítimas, a cambio de compartir os beneficios e/ou as posibles perdas (naufraxios, asaltos de piratas...)
- **Estendeuse o uso de cheques e letras de cambio** como medio de pago. A súa vantaxe estaba en que permitían facer compras sen necesidade de diñeiro en metálico.
- **A importancia da actividade bancaria**, na que empezaron a destacar algunhas familias, como os Médici en Florencia ou os Fugger en Alemaña. Ademais da banca privada, no século XV nacen a banca pública, promovida polos gobernantes, sendo a primeira coñecida a Taula di Canvi de Barcelona.